



ANNA SKOTNICKA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9938-9092>

Uniwersytet Jagielloński

ESEJ W ROSJI — ROSJA W ESEJU. WSTĘP

Przed 1990 rokiem encyklopedia literacka autorytatywnie stwierdzała, że „gatunek eseju nie jest charakterystyczny dla literatury rosyjskiej i sowieckiej”¹. Jakkolwiek esej uprawiany był nieustannie, to zdecydowany wzrost popularności przeżywał po wyjściu z epoki застою. Nic w tym dziwnego, ponieważ niektóre gatunki wypowiedzi rozwijają się tylko w atmosferze wolności słowa.

Dziś liczba esejów i towarzyszących im publikacji opracowań naukowych rośnie lawinowo. Nadal trwają dyskusje i spory na temat poetyki gatunku, wyznaczników genologicznych etc.². Sytuację

¹ В. С. Муравьев, *Эссе*, w: *Краткая литературная энциклопедия*, red. А. А. Сурков, t. 8, Советская энциклопедия, Москва 1975, <http://feb-web.ru/feb/kle/kle-abc/default.asp> (04.10.2023).

² М.Р. Markowski, *Cztery uwagi o eseju*, w: *Polski esej: studia*, red. M. Wyka, Universitas, Kraków 1991; Tenże, *Czy możliwa jest poetyka eseju?*, w: *Poetyka bez granic*, red. W. Bolecki, W. Tomasik, Instytut Badań Literackich — Wydawnictwo, Warszawa 1995; K. Chmielewska, *Jak możliwa jest poetyka eseju?*, „Teksty Drugie” 2001, nr 3–4, R. Sendyka, *Nowoczesny esej. Studium historycznej świadomości gatunku*, Universitas, Kraków 2006; M. Krakowiak, *Mierzenie się z esejem. Studia nad polskimi badaniami eseju literackiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2012; М. Эпштейн, *Эссе об эссе*, http://www.emory.edu/INTELNET/esse_esse.html (04.10.2023); Tenże, *Парадоксы новизны*, Советский писатель, Москва 1988; Л. Кайда, *Эссе. Стилистический портрет*, Флинта, Москва 2008; Т. Лямзина, *Жанр эссе. (К проблеме формирования теории)*, https://psujourn.narod.ru/lib/liamzina_essay.htm (04.10.2023). W czasopiśmie „Новое литературное обозрение” (2010, nr 4) ukazały się prace poświęcone problemowi eseju jako granicznej formie pisma: К. Зацепин, *Эссе: от философии к литературе*; Д. Голышко-Вольфсон, *Эссе о невозможности эссе (Проза Аркадия Драгомощенко в контексте современной эссеистики)*; В. Аристов, *Эссе: онтологические установки и формальные границы*.

w przypadku literatury rosyjskiej komplikuje również odmienna terminologia i towarzyszący jej zakres rozumienia. Pojęcia reportażu, szkicu, eseju krzyżują się³. Jak dowodzi praktyka, próby ujednoczenia, wprowadzenia porządku, skodyfikowania mają małe szanse na powodzenie. W tej sytuacji warto zwrócić się ku tematowi wypowiedzi. Motywów, jakimi interesują się eseiści, jest oczywiście niezmierzona liczba.

W styczniu 2023 roku odbyło się w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego seminarium w trybie online poświęcone esejom, których przedmiotem jest podróż. Mapa, kartografia, migracje, emigracja, odmienność, inność, droga, transgresja, przewodnik, osobliwość to najczęściej poruszane tematy. Nasze spotkanie dotyczyło refleksji nad wybranymi kwestiami najnowszego rosyjskiego eseju oraz esejów polskich autorów poświęconych Rosji. Zebrane tutaj prace wskazują, że podjęta problematyka wymaga kontynuowania i uruchamiania nowych perspektyw w jej interpretowaniu.

REFERENCES

- Aristov, Vladimir. "Esse: ontologicheskiye ustanovki". *Novoyye literaturnoye obozrenie*, 2010, no. 4 [Аристов, Владимир. "Эссе: онтологические установки." *Новое литературное обозрение*, 2010, no. 4].
- Chmielewska, Katarzyna. "Jak możliwa jest poetyka eseju?". *Teksty Drugie*, 2001, no. 3–4.
- Czerwiński, Grzegorz. "Reportaż literacki' w Rosji i w Polsce. Kilka uwag nie tylko o genologii." w: *Literatura polska w świecie*. T. 7: *Reportaż w świecie, światowość reportażu*. Frukacz, Katarzyna. (Ed.). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2019.
- Epshteyn, Mikhail. "Esse ob esse" [Эпштейн, Михаил. "Эссе об эссе"] <http://www.emory.edu/INTELNET/esse_esse.html>.
- Epshteyn, Mikhail. *Paradoksy novizny*. Moskva: Sovetskiy pisatel, 1988 [Эпштейн, Михаил. *Парадоксы новизны*. Москва: Советский писатель, 1988].
- Golyenko-Volfson, Dmiitrij. "Esse o nevozmozhnosti esse (Proza Arkadiya Dragomoshenko v kontekste sovremennoy esseistiki)". *Novoyye literaturnoye obozreniye*, 2010, no. 4 [Гольенко-Вольфсон, Дмитрий. "Эссе о невозможности эссе (Проза Аркадия Драгомощенко в контексте современной эссеистики." *Новое литературное обозрение*, 2010, no. 4].

³ Patrz np.: G. Czerwiński, „Reportaż literacki” w Rosji i w Polsce. Kilka uwag nie tylko o genologii, w: *Literatura polska w świecie*, t. 7: *Reportaż w świecie, światowość reportażu*, red. K. Frukacz, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2019 (tam też literatura przedmiotu).

ESEJ W ROSJI – ROSJA W ESEJU. WSTĘP

- Kajda, Ludmila. *Esse. Stilisticheskiy portret*. Moskwa: Flinta, 2008 [Кайда, Людмила. *Эссе. Стилистический портрет*. Москва: Флинта, 2008].
- Lyamzina, Tatyana. *Zhanr esse. (K probleme formirovaniya teorii)* [Лямзина, Татьяна. *Жанр эссе. (К проблеме формирования теории)*]. <https://psujourn.narod.ru/lib/liamzina_e?>.
- Krakowiak, Małgorzata. *Mierzenie się z esejem. Studia nad polskimi badaniami eseju literackiego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012.
- Markowski, Michał Paweł. “Czy możliwa jest poetyka eseju?” *Poetyka bez granic*. Bolecki, Włodzimierz, and Tomasik, Wojciech (eds.). Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich, 1995.
- Markowski, Michał Paweł. “Cztery uwagi o eseju.” *Polski esej: studia*. Wyka, Marta (Ed.). Kraków: Universitas, 1991.
- Muravyev, Vladimir. “Esse.” *Kratkaya literaturnaya enciklopediya*. Surkov, Aleksandr (Ed.). Moskwa: Sovetskaya esiklopediya, 1975 [Муравьев, Владимир. “Эссе.” *Краткая литературная энциклопедия*. Сурков, Александр (Ed.). Москва: Советская энциклопедия, 1975] <<http://feb-web.ru/feb/kle/kle-abc/default.asp>>.
- Sendyka, Roma. *Nowoczesny esej. Studium historycznej świadomości gatunku*. Kraków: Universitas, 2006.
- Zacepin, Konstantin. “Esse: ot filosofii k literature.” *Novoye literaturnoye obozreniye*, 2010, no. 4 [Зацепин, Константин. “Эссе: от философии к литературе.” *Новое литературное обозрение*, 2010, no. 4].